

Mig, mitjà, mitjana...

per David Casellas

Malgrat que el títol ho pugui suggerir, això que llegireu no serà pas mig article, sinó un article sencer. Hi comentarem tot un seguit d'aspectes referits a *mig* i uns altres mots emparentats.

Començarem exposant que *mig mitja* és un adjectiu determinatiu que podem aplicar a «allò que forma la meitat d'una cosa, d'un tot». De vegades, però, l'usem referint-nos no a l'objecte, sinó a allò que conté: *mitja ampolla* (l'ampolla no és trencada per la meitat; ens referim al fet que només és mig plena o mig buida, segons que siguem optimistes o no). Cal tenir en compte que aquest mateix adjectiu és invariable quan el fem servir davant un topònim: *Va recórrer mig Catalunya. A la fira del dibuix hi havia mig Girona.*

Una de les principals dificultats és la confusió amb uns altres mots semblants: l'adjectiu *mitjà -ana* i els substantius *mitjà, mitjana i medi*. Joan Coromines, en el diccionari etimològic, explica que «el català, després dels temps arcaics, ha distingit sempre entre l'ús de *mig mitja* 'que forma part d'un tot' i *mitjà -ana* 'que està entre-mig de dos extrems, més o menys equidistant'». Així, hem de dir *salari mitjà, ensenyament mitjà, edat mitjana, termini mitjà* (i no pas **salari mig, *ensenyament mig, *edat mitja o *mig termini*).

Mitjà, però, també pot ser un substantiu que vol dir «allò que serveix per a arribar a un fi». Per tant, hem de parlar de *mitjans de transport* i *mitjans de comunicació* (i no pas **medis de transport* ni tampoc **medis de comunicació*). *Medi* significa «ambient o entorn» i l'emprarem quan parlem de *medi ambient* o en una frase com: *L'aigua és el medi on viuen els peixos. Medi* només manté el significat originari (el que tenia en llatí), en els mots compostos de forma llatina: *Mediterrani* (a partir de *medius* i *terra*, 'mar al mig de terres'), *intermedi* (notem que és incorrecte el mot híbrid **intermig*); *medieval* (referit a l'edat *mitjana*, creat a partir del terme del baix llatí *medioevalis*). En canvi, quan el mot compost no és un cultisme manté la presència de *mig*: *migdiada, migpartir, migjorn*.

Si bé *medi* i *mitjà* tenen significats diferents, *mediador* i *mitjancer* ('que intervé entre dues o més persones per posar-les d'acord') són dos sinònims correctes pel fet que l'un és el mot popular i l'altre el cultisme, format a partir del mot llatí. Això mateix succeeix amb *mediació* i *mitjançeria*. En canvi, curiosament, de la parella *mediar* i *mitjançar*, en el DIEC només hi consta *mitjançar*, però no *mediar*.

Actualment els periodistes han posat de moda l'anglicisme *mass media* quan es refereixen als *mitjans de comunicació*, anglicisme que no és documentat en el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC); al

contrari, sí que consta en el *Gran diccionari de la llengua catalana*. Aquesta locució nominal, malgrat que els periodistes l'hagin posada de moda (els parlants espontàniament mai no haurien emprat aquest estrangerisme per a referir-se als mitjans de comunicació), creiem que és del tot innecessària. A més, aquesta locució, reduïda sovint només al segon terme (Els **media** han difós un comunicat del govern on...), ha comportat la difusió d'uns altres neologismes discutibles: *mediatitzar* (amb el nou significat de 'difondre pels mitjans de comunicació') i *mediàtic* ('propi dels mitjans de comunicació').

Mitjana, a més d'uns altres significats (*vela mitjana*; *tall de la mitjana*, d'un animal escorxat; *la mitjana d'una via de comunicació*; *la mitjana d'un triangle*...) també es un terme d'estadística: *mitjana aritmètica*. Per tant, parlarem de la *mitjana de les edats dels participants al concurs* (i no pas de **el promig de les edats* ni tampoc de *la mitja de les edats*). Així, doncs, si a un professor li demanen si ha fet *la mitja* (de les notes), l'únic que pot dir i hauria de dir és que aquell no és el lloc ni el moment de dedicar-se a *fer mitja* (fer un jersei o una altra peça de vestir). Aquesta pot ser una forma efectiva de contribuir a divulgar les formes genuïnes catalanes. Tant de bo que aquest article també hi contribueixi.♦

